

MADDE 9.2 BİLDİRİMİ

Deryan/Türkiye (no. 41721/04) Dava Grubu
ile İlgili Olarak
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DERNEĞİ (İFÖD)
tarafından sunulmuştur.

3 Nisan 2024

İFÖD, ifade özgürlüğünü savunan ve destekleyen bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur

DGI İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürlüğü

AİHM Kararlarının İnfazı Dairesi

F-67075 Strasbourg Cedex

FRANSA

03.04.2024

İfade Özgürlüğü Derneği'nin ("İFÖD") Deryan/Türkiye (no. 41721/04) Dava Grubu ilişkin Madde 9.2 bildirimidir.

I. Giriş

1. Bu bildirim, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olan ve Türkiye'de düşünce ve ifade özgürlüğünü korumayı ve geliştirmeyi hedefleyen **İfade Özgürlüğü Derneği ("İFÖD")** tarafından hazırlanmıştır. Bu bildirim amacı, **Deryan/Türkiye (no. 41721/04) Dava Grupları** kararından kaynaklanan genel tedbirlerin uygulanmasına ilişkin olarak Bakanlar Komitesi'ni ("Komite") bilgilendirmektir.
2. Bu bildirim amacı, **Asan (no. 28582/02) ve Deryan (no. 41721/04) Dava Gruplarının** yürütülmesi hakkında Komite'yi bilgilendirmektir. Mahkemenin bu dava gruplarındaki bulguları yargı kararlarındaki gerekçesizlikle ilgili olduğundan, İFÖD, hukuk ve ceza mahkemesi kararlarındaki gerekçesizliğin, Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından verilen terfi kararlarında ve uygulanan disiplin cezalarında olumsuz bir değerlendirmeye yol açtığı istatistikleri istemeyi uygun görmüştür. Bu amaçla, işbu İçtüzük 9.2. bildiriminin bir kopyası **Asan/Türkiye (no. 28582/02) Dava Grubu** davası ile ilgili olarak da Komite'ye gönderilecektir.
3. **Asan Dava Grubu**, yargı kararlarında müdahalenin orantılılığının gerekçelendirilmemesi ve değerlendirilmemesi nedeniyle ifade özgürlüğü hakkının ihlal edilmesiyle ilgilidir. **Asan** davasında AİHM, siyasi amaç gütmeyen tarihi, kültürel, etnografik ve dilbilimsel araştırmalara dayanan bir yayının ikinci baskısına uygulanan el koyma işleminin demokratik bir toplumda gerekli olmadığına karar vermiştir. **Güler ve Zarakolu** davasında Mahkeme, yerel mahkemelerin, el konulan kitapların içeriğini, genel menfaati ilgilendiren konularda kamusal bir tartışmaya katkıda bulunup bulunmayacağına ilişkin bir değerlendirme yapmaksızın göz ardı ettiğini vurgulamıştır.¹ **Hatice Çoban** davasında AİHM, yargılamaların adilliği ve sağlanan usul güvencelerinin, ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin orantılılığını değerlendirirken dikkate alınması gereken faktörler olduğunu yinelemiş ve ulusal mahkemelerin, başvuranın mahkûmiyetini desteklemek için kullanılan ana delil unsurunun güvenilirliği ve doğruluğuna itiraz etmek için ileri sürdüğü ilgili argümanları ele almadığını tespit etmiştir.²
4. Bakanlar Komitesi, AİHM'nin **Asan/Türkiye (no. 28582/02, 27/11/2007)**, **Güler ve Zarakolu/Türkiye (no. 38767/09, 29/06/2021)** ve **Hatice Çoban/Türkiye (no. 36226/11, 24/02/2020)** kararlarının uygulanmasını denetlemek amacıyla **Asan/Türkiye Dava Grubunu**

¹ *Güler ve Zarakolu v. Türkiye*, no. 38767/09, 29.06.2021.

² *Hatice Çoban v. Türkiye*, no. 36226/11, 24.02.2020.

oluşturmuştur. 23.08.2012 tarihinde³ Türk Hükümeti *Asan/Türkiye* davasına ilişkin ilk Eylem Raporunu sunmuştur. Hükümet, bu Dava Grubuna ilişkin revize edilmiş son eylem raporunu 21.06.2018 tarihinde sunmuştur.⁴ Son olarak Hükümet, 26.10.2023 tarihinde bu Dava Grubuna ilişkin son gözden geçirilmiş eylem raporunu sunmuştur.⁵

5. Son Eylem Planı'nda yetkililer, yasal mevzuat ve özellikle 26.06.2004 tarihinde yürürlüğe giren ve basılı materyallere el konulmasını düzenleyen 5187 sayılı Basın Kanunu hakkında bilgi vermiştir. Kanun 2012 yılında, 31.12.2011 tarihinden önce verilen el koyma kararlarının, yetkili yerel mahkemeler aksi yönde karar vermedikçe altı ay içinde *re'sen geçersiz olmasını sağlayacak şekilde* değiştirilmiştir. Ayrıca yetkililer, Adalet Akademisi aracılığıyla hâkim ve savcılara "*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Işığında Mahkeme Kararlarının Gerekçeleri, İnsan Hakları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Uygulamaları, Yakalama-Gözaltı-Tutuklama-Gizli Tanıklık, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının İç Hukuka Yansımaları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türkiye, Yakalama-Gözaltı-Tutuklama Uygulamaları, İfade Özgürlüğü ve Avrupa Birliği Hukuku*" gibi konularda eğitim verildiğini belirtmiştir. Son olarak, kararların uygulanması ile ilgili olarak, AİHM kararlarının Türkçeye çevrildiği, kamuya açık internet sitelerinde yayımlandığı ve ilgili yerel mahkemelere, Savcılığa, Anayasa Mahkemesi'ne ve Yargıtay'a açıklayıcı bir not ile gönderildiği belirtilmiştir.
6. Ayrıca Bakanlar Komitesi, yetkililerden **son beş yıl içinde yerel mahkemeler tarafından verilen el koyma kararlarının sayısı ve basılı materyallere el konulmasını emreden örnek kararlar hakkında istatistiki bilgi sunmalarını** istemeye karar vermiştir.
7. AİHM'nin *Deryan/Türkiye* kararının uygulanmasının denetlenmesine ilişkin olarak ise *Deryan/Türkiye Dava Grubu* oluşturulmuş ve benzer konulardaki kararların uygulanmasının izlenmesinin birlikte yürütülmesine karar verilmiştir. Hukuk davalarında gerekçeli karar hakkının ihlaline ilişkin bu Dava Grubu, aşağıdaki kararların izlenmesiyle ilgilidir:

Başvuru no.	Dava	Karar Tarihi	Kesinleşme Tarihi
41721/04	Deryan	21/07/2015	21/10/2015
13196/07	Uncuoğlu	05/09/2017	05/09/2017
10375/08	S.S. Yeniköy Konut Yapı Kooperatifi	10/10/2017	10/10/2017
26437/08+	Uğurlu ve diğerleri	14/11/2017	14/11/2017
40865/05	Murat Akın	09/10/2018	09/01/2019

8. *Deryan* grubu, ihlalin ana kaynağının hukuk yargılamalarına ilişkin yargı kararlarında yeterli gerekçenin bulunmaması olduğu davaları içermektedir. Ancak Komite, tespit edilen

³ DH-DD(2012)763.

⁴ DH-DD(2018)664.

⁵ DH-DD(2023)1297.

sorunun, esas olarak diğer Sözleşme ihlal türlerine odaklanan, farklı gruplarda incelenen ve infaz bekleyen bir dizi davada ek bir sorun olarak ortaya çıkması anlamında kesişen bir sorun olduğunu kaydetmiştir. Komite, ilgili tüm derdest davaların analizinin, **yeterli gerekçenin bulunmaması sorununun, ceza yargılaması, idari yargılama ve tutuklama kararları da dahil olmak üzere, Türk yargısının her kademesinde görülebileceğini** ortaya koyduğunu vurgulamıştır.

9. Hükümet, *Deryan* grubu davalara ilişkin olarak 26 Ocak 2016,⁶ 06 Aralık 2018⁷ ve 30 Mart 2022⁸ tarihlerinde Eylem Raporları sunmuştur.
10. Bakanlar Komitesi, 8-10 Haziran 2022 tarihlerinde yapılan 1436. Toplantısında, *Deryan* grubu davaların yürütülmesinin denetlenmesine ilişkin bir karar kabul etmiş ve yetkilileri, yargı kararlarına özgü unsurlara ilişkin kılavuz ilkeler veya kontrol listeleri kabul etmeyi değerlendirmeye, disiplin yaptırımlarına ilişkin kuralların etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamaya ve hâkimlerin yüksek kalitede karar hazırlama performanslarına göre terfi etmelerini sağlamaya ve **bu bağlamda istatistiki veri toplamaya** davet etmiştir.
11. Son olarak Hükümet, 3 Ağustos 2023 tarihinde, halen Komite'nin değerlendirmesi altında olan bir Eylem Raporu sunmuştur.⁹
12. Eylem Raporlarında açıklandığı üzere, 15 Ocak 2020 tarihinde değiştirilen Hâkim ve Savcılar Terfi Esaslarına İlişkin İlke Kararı ("İlke Kararı") Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun hâkim ve savcılar terfilerinde, verdikleri kararların Anayasa Mahkemesi ve Avrupa Mahkemesi kararlarına uygunluklarını dikkate almasını gerektirmektedir. İlke Kararı son olarak 7 Eylül 2021 tarihinde değiştirilmiş ve 31591 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Mevcut haliyle, Madde 6/1-k, gerekçeli yargı kararları gerekliliğinin hâkim ve savcılar terfilerinde de dikkate alınmasını öngörmektedir. Temyiz mahkemeleri, ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların kalitesine ilişkin ek bir değerlendirme yapmakta ve bu değerlendirme hâkim ve savcılar terfilerinde de dikkate alınmaktadır.
13. Disiplin sorumluluğuna ilişkin olarak, Aralık 2021'de değiştirilen "Kanun Yolu Değerlendirme Formlarının Düzenlenmesine İlişkin Yönetmelik" in ("Yönetmelik") 5. maddesi, istinaf mahkemelerinin, bir yargı kararının yeterli gerekçe içermemesi halinde, hatanın niteliğine ve ağırlığına bağlı olarak Hâkimler ve Savcılar Kurulu'na ("HSK") bildirimde bulunmasını gerektirmektedir.
14. İFÖD, 13 Eylül 2023 tarihli ilk Madde 9.2 bildiriminde¹⁰, İlke Kararı ve Yönetmelik'in uygulanmasına ilişkin olarak HSK'den 4982 sayılı Kanun kapsamında bilgi edinme talebinin sonucunu Komite'ye bildirmiştir. Söz konusu yazıda, İFÖD'ün bilgi edinme talebini 16 Ağustos 2023 tarihinde HSK'ye iletmediği, HSK'nin 31 Ağustos 2023 tarihinde 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 7/2 ve 21. maddelerini gerekçe göstererek ret kararı verdiği ve İFÖD'ün bu karara karşı 4982 sayılı Kanun'un 13. maddesi uyarınca 13 Eylül 2023 tarihinde Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na ("Kurul") itiraz ettiği açıklanmıştır. İFÖD'ün itirazı Kurul tarafından 27 Eylül 2023 tarihinde (no. 88428622-E.4300/31829) herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin reddedilmiştir. Bunun üzerine İFÖD,

⁶ DH-DD(2016)115.

⁷ DH-DD(2018)1228.

⁸ DH-DD(2022)383.

⁹ DH-DD(2022)928.

¹⁰ See [https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2023\)1137E](https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2023)1137E)

29 Aralık 2023 tarihinde Kamu Denetçiliği Kurumu'na başvurarak itirazın reddine ilişkin kararın 4982 sayılı Kanun'a aykırı olduğunu ve başvurunun bilgi edinme hakkı talebinin yerine getirilmesi yönünde tavsiye kararı verilmesi yönünde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu yazı itibariyle Kamu Denetçiliği Kurumu'na yapılan başvuru halen derdesttir.

15. Bu ikinci sunumun amacı, yukarıda bahsi geçen Karar ve Yönetmeliğin uygulanmasına ilişkin **otuz yedi** Anayasa Mahkemesi kararı hakkında HSK'ye yapılan resmi bilgi edinme başvurusunun sonucu hakkında Komiteyi bilgilendirmektir. İFÖD, gerekçeli karar verme yükümlülüğüne ilişkin yeni getirilen kuralların etkilerini değerlendirmek amacıyla, gerekçeli karar verme yükümlülüğüne uygun olarak **hâkim ve savcılarla ilgili terfi ve tenzil kararlarına ilişkin istatistiki bilgi** talep etmiştir. Buna ek olarak İFÖD, Kanun Yolu Değerlendirme Formlarının Düzenlenmesine İlişkin Yönetmelik'in 5. maddesi uyarınca yargı kararlarındaki gerekçesizlik nedeniyle yargı mensupları hakkında alınan disiplin tedbirlerine ilişkin istatistiki bilgi talep etmiştir.

II. İFÖD'ün Bilgi Edinme Başvurusu

16. İFÖD, 4982 sayılı Kanun kapsamındaki bilgi edinme talebini 11 Ekim 2023 tarihinde HSK'ye iletmıştır. İFÖD talebinde, Anayasa Mahkemesi'nin ilgili ve yeterli gerekçe bulunmaması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verdiği toplam otuz yedi karar hakkında HSK'den bilgi talep etmiştir. İFÖD, İlke Kararı ve Yönetmelik uyarınca **bu kararlara imza atan savcı ve hâkim ler hakkında herhangi bir idari işlem yapıp yapılmadığı konusunda bilgi** talep etmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine hükmettiği kararlarda imzası bulunan hâkim ve savcılarla ilgili olarak Kurul'a şu sorular yöneltilmiştir:
- Gerekçeli karar verme yükümlülüğünün ihlali nedeniyle derece yükselmesi durdurulmuş hakimlerin sayısı,
 - Kanun Yolu Değerlendirme Formlarının Düzenlenmesine Dair Yönetmelik'in 5'inci maddesi kapsamında, yeterli gerekçe içermeyen yargı kararı nedeniyle HSK tarafından disiplin incelemesine tabi tutulan ve yaptırım uygulanan hâkim ve savcı sayısına ilişkin istatistiki bilgiler (**EK-1**).
17. İFÖD, talebinde izleme faaliyetleri ve Madde 9.2 başvuruları hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Ayrıca **otuz yedi** ihlal kararının verildiği Anayasa Mahkemesi kararları da başvuru ekinde sunularak talep edilen bilgiler daha da somutlaştırılmıştır. Bir kez daha vurgulamak gerekir ki İFÖD, kişisel ve hassas bilgileri tehlikeye atma ihtimali olmayan sadece istatistiki bilgiler istemiştir (**EK-2**).
18. HSK, İFÖD'ün bilgi edinme talebini 18 Ekim 2023 tarihinde verdiği yanıtla reddetmiştir. (**EK-3**). Yanıt İFÖD tarafından 27 Ekim 2023 tarihinde tebellüğ edilmiştir. Bu kararda HSK, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 7/2 maddesine atıfta bulunarak *tek cümle* ile "7/2 maddesi kapsamında ve talep edilen bilginin ayrı bir çalışma, araştırma ve inceleme yapılmasını gerektirecek nitelikte olması nedeniyle talebe olumlu cevap verilemeyeceği" gerekçesiyle İFÖD'ün talebinin reddedildiğini belirtmiştir.
19. İFÖD'ün bilgi edinme başvurusunda HSK'ye sadece **otuz yedi** Anayasa Mahkemesi kararı ile ilgili olarak İlke Kararı ve Yönetmeliğinin uygulanıp uygulanmadığını sorduğu hatırlatılmalıdır. Daha fazla bilgi talep edilmemiştir.
20. Bu kadar basit bir bilginin Kurul kararında iddia edildiği gibi ayrı bir çalışma gerektirmediği açıktır. Bu bilgiler ışığında, bu kadar basit bir bilginin idarenin elinde

bulunmamasının nedeninin, ilgili hâkim ve savcılar hakkında İlke Kararı ve Yönetmelik gereği herhangi bir işlem yapılmamış olması olduğu varsayılabilir.

21. Bu nedenle İFÖD, Komite'den, ilgili kararları alan hâkim ve savcılarla ilgili herhangi bir idari işlem yapıp yapılmadığı konusunda hükümeti bilgilendirmeye davet etmesini talep etmeyi gerekli görmektedir.

III. Sonuç

1. İFÖD, Mahkeme tarafından gözlemlenen yapısal sorunların devam ettiğini ve Türk makamları tarafından gerektiği gibi ele alınmadığını düşünmektedir. İFÖD, sorunun Türkiye'nin yargı uygulamalarına içkin olması nedeniyle idari düzenlemelerin önemli bir değişiklik getirmekten uzak olduğunu öne sürmektedir.
2. Hükümet'ten, özellikle yukarıda belirtilen otuz yedi davada Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanmasına ilişkin davalarda, İlke Kararı ve Yönetmelik'in ilgili hükümlerinin uygulanmasına ilişkin ayrıntılı veri sağlaması istenmelidir. İFÖD, Komite tarafından elde edildikten sonra Komite'nin gelecekteki sunumlarında kullanmak üzere istatistiklerin kendisine verilmesini talep eder.
3. Son olarak, ifade özgürlüğü açısından gerekçeli kararların önemini göz önünde bulundurarak, Komite, *Deryan (no. 41721/04)* Dava Grubunun uygulanmasını da nitelikli usulle denetleme kararı almalıdır.

İfade Özgürlüğü Derneği – İFÖD (Türkiye)

Web: <https://ifade.org.tr> **Twitter:** @ifadeorgtr

İfade Özgürlüğü Derneği ("İFÖD"), düşünce ve ifade özgürlüğü hakkını korumak ve geliştirmek amacıyla Ağustos 2017'de resmi olarak kurulmuştur. Dernek, herkesin düşünce ve ifade özgürlüğüne, bilgiye erişim ve bilgiyi yayma hakkına sahip olduğu bir toplum öngörmektedir.